

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta HE 165/2020 vp

Lähtötilanne

Helsingin vankilassa henkilöiden tietoja vietiin ASA –rekisteriin. Työterveyslaitos pitää yllä em. rekisteriä niistä henkilöistä, jotka työssään altistuvat vaaraa aiheuttaville aineille. Tupakan savu on yksi tällainen aine. Samalla Helsingin vankilassa järjestettiin tutkimus, jossa mitattiin työntekijöiden altistumista tupakan savulle. Mittauspisteinä olivat kiinteät mittauspisteet yleisissä tiloissa, sekä henkilöiden mukanaan kantamat mittalaitteet. Altistumistulos tupakan savulle oli saman suuruusluokkaa, kuin ravintolatyöntekijöillä ennen tupakkalakiuudistusta.

Aloite

Helsingin vankilan valvontahenkilöstön aloitteesta johtaja teki esityksen keskushallintoyksikölle tupakointimääräysten tiukentamisesta Helsingin vankilassa. Aloitteen mukaisesti tupakointi rajoitettiin kolmeen kertaan päivässä ulkotiloihin ja vanki sai polttaa tupakointiaikana kaksi savuketta. Savukkeet ja sytytysvälineet olivat henkilökunnan hallussa. Välittöminä havaintona olivat sisäilman selkeä parantuminen, sekä aiheettomien palohälytysten määrän selkeä vähentyminen. Toiminnan muutoksen ei havaittu aiheuttavan järjestyshäiriöitä vankien taholta. Toiminta lähti hyvin liikkeelle ja ilmapiiri, niin vankien, kuin henkilöstön piirissä oli positiivinen. Moni vanki puhui käytäväkeskusteluissa omasta tupakoinnistaan ja halusta ja mahdollisuudesta lopettaa tupakointi. Tätä hyvää virettä kesti jonkun aikaa, kunnes lieveilmiöt alkoivat levitä.

Ongelmat

Vangit salakuljettivat tupakkaa sulleihinsä. Vangit, jotka eivät tupakoineet, ostivat kanttiinista savukkeita ja myivät niitä toisille vangeille. Vangit rikkoivat sellien sähkökalustoa saadakseen sellissä oikosululla sähköjohtoja kuumentamalla tupakkaan tulen. Vankilassamme on osastoja, joiden sulleihin on jouduttu vaihtamaan kaikki kattovalaisimet, koska edelliset on revitty alas ja ne ovat rikkoutuneet. Joihinkin sulleihin on vaihdettu jo useita valaisimia. Pistorasioita ja valokatkaisimia on jouduttu korjaamaan viikoittain em. syystä. Vankilassa on jokaisessa sellissä television ja dvd –soittimen, joten vangin ei tarvitse sellaista itse hankkia. Vankilassa on televisioita ja dvd –soittimia rikottu avaamalla ja johdot katkaisemalla kymmenittäin samaisesta syystä.

Tero Uuranmäki
apulaisjohtaja
Helsingin vankila
19.10.2020

Henkilökunnalta tulee ilmoituksia sulakkeiden laukeamisista selleistä lähes päivittäin. Osastokeittiöiden sähköheloista viedään lämmönsäätönupin sisällä oleva metalliliuska. Tätä liuskaa käytetään oikosulun tekemiseen, jotta saadaan tupakkaan tuli. Sähköhellasta tulee vaarallinen. Vaikka hellan säätönupin kääntää 0 -asentoon, jää hella edelleen päälle ja aiheuttaa tulipalon vaaran.

Haitta ja vaara

Tästä toiminnasta aiheutuu merkittävää taloudellista haittaa. Lisäksi sellit eivät ole käyttökuntoisia, eikä niihin voi asuttaa vankia, koska sähkölaitteet ovat viallisia. Tämän lisäksi toiminta aiheuttaa merkittävän hengenvaaran. Vanki itse voi saada sähköiskun tupakkaa sytyttäessään. Henkilökunta voi saada sähköiskun tehdessään sellissä tarkastustoimintaa tai uusi vanki asutetaan epähuomiossa selliin, jossa on vikaantunut sähkölaite. Lisäksi tällaisesta toiminnasta aiheutuu ilmeinen tulipalon vaara, joka voi uhata useiden henkilöiden henkeä, sekä aiheuttaa mittavan taloudellisen vahingon. Vankien on todettu laittavan poltetut tupakantumpit ilmastointikanaviin. Tästä aiheutuu merkittävä tulipalon vaara.

Muuttuneet määräykset

Vankien kanteluiden myötä ja AOA:n kannanoton myötä määräys todettiin joiltain osin virheelliseksi. Määräystä muutettiin siten, että tupakointihetkiä ulkotiloissa oli edelleen kolme, mutta tupakoiden määrä ei rajoitettu ja tupakat olivat vankien hallussa. Sytytysvälineitä ei annettu vankien haltuun. Tämä määräys johti tilanteen merkittävään huonontumiseen. Vangit eivät edelleenkään noudattaneet määräystä, vaan salatupakoinnin määrä kaikkine lieveilmiöineen lisääntyi merkittävästi. Määräystä on sittemmin muutettu siten, että tupakkatuotteet ovat taasen henkilökunnan hallussa ja vanki saa rajoittamattoman määrän tupakkatuotteita mukaan ulos tupakointiajaksi. Tämä ei ole korjannut tilannetta parempaan suuntaan. Vangit edelleen salakuljettavat tupakkatuotteita sellinsä ja lieveilmiöt ovat erittäin yleisiä. Syyskuussa on tehty 47 ilmoitusta tupakointimääräysten rikkomuksesta ja tämä määrä on käsitykseni mukaisesti vain pieni osa tämän ilmiön suuruudesta.

Tarkastustoiminta

Jotta tämä ongelma saataisiin siedettävälle tasolle, tarkoittaa se toimintaan ja valvonnan resursointiin merkittäviä muutoksia. Tilanne korjaantuu vain sillä, että ulkoa tulevia vankeja tarkastetaan siten, että tupakan salakuljetus pystytään tosiasiallisesti estämään kokonaan. Toimintaa säätelee vankiosastojen päiväjärjestykset. Päiväjärjestykset ovat nyt saatu sovitettua hyvällä suunnittelulla sellaiseksi, että vankien toiminta ja kuntoutustyö voidaan toteuttaa. Päiväjärjestyksistä täytyy karsia merkittävästi toimintaa, jotta tarkastustoiminnalle jää tosiasiallisesti aikaa. Lisäksi vankilan henkilöstö pitää olla täysimääräisenä paikalla vankien tupakoinnin tarkastuksen toteuttamiseksi kolme kertaa päivässä. Nykyinen henkilöstömäärä ei käsitykseni mukaan riitä tällaisen tarkastustoiminnan toteuttamiseksi.

Tupakointiasemat

Helsingin vankilassa oli käytössä tupakointiasemia. Päiväsaikana, kun vangeilla oli mahdollisuus vapaaseen liikkumiseen osastolla, tilanne oli melko siedettävä. Tupakointikopeista kuitenkin levisi savua käytäville. Yöaikana myös tällaisilla osastoilla oli salatupakointia selleissä. Nykyisellä henkilöstömäärällä ilta- ja yöaikana ei ole mahdollista päästää vankeja selleistä ulos tupakoimaan. Ilta- ja yöaikana vankilan valvonnan henkilöstömäärä on merkittävästi alhaisempi, kuin päiväsaikan.

Loppupäätelmä

Lain kirjallisessa valmistelutyössä on mielestäni pystytty hyvin kuvaamaan ne ongelmat, joiden kanssa olemme tekemisissä. Lisäksi siinä on kuvattu eri ratkaisumallien toimivuutta suljetussa vankilassa. Näkemykseni mukaan ainoa toimiva malli on tupakoinnin kieltäminen kaikilta suljetun vankilan muurien sisällä. Tupakointia on nyt rajoitettu määräyksellä ja vangit eivät suostu tuota määräystä noudattamaan. Niin kauan kun vangeilla on laillinen mahdollisuus hankkia tupakkatuotteita vankilassa, kaikki edellä kuvatut lieveilmiöt tulevat jatkumaan. Muulla tavalla asian ratkaiseminen ei ole mahdollista asianmukaisin resurssein, eikä päiväjärjestyksin.

Tukitoimet

Suljetun vankilan tulee tarjota saapuvalle vangille nikotiiniriippuvuuteen korvaustuotteita. Tuomion jatkuessa vanki voi hankkia itse nikotiinikorvausvalmisteita vankilan kanttiinista. Keskushallintoyksikön tulee tarkastella kyseisten tuotteiden

Tero Uuranmäki
apulaisjohtaja
Helsingin vankila
19.10.2020

hinnoittelua suhteessa tupakoinnin päivittäisiin kustannuksiin ja mahdollisesti tukea nikotiinikorvaustuotteiden ostamista. Vankilassa järjestettiin aikaisemmin tupakoinnin lopettamista tukevia ryhmiä ja muuta vastaavaa toimintaa. Tätä tulee jatkaa ja kehittää edelleen.

Vankilaturvallisuus

Arvioni mukaan vankilan turvallisuus ei vaarannu tupakoinnin täyskiellosta. Yksittäisiä tapauksia varmasti ilmenee. Kuten alussa mainitsin, ei rajoitusten alettua ilmennyt mitään erityistä vankien taholta ja edelleen näissä käytäväkeskusteluissa on tullut eräiden vankien taholta saada tähän asiaan ratkaisu ja sitä kautta todellinen mahdollisuus luopua tupakoinnista. En näe, että tämä toiminta lisää laittomien päihteiden käyttöä suljetussa vankilassa. Laittomia päihteitä esiintyy jo nyt ja se on jatkoa ennen vankilakautta eletylle elämälle laittomien päihteiden ja/tai alkoholin kanssa. Tupakkatuotteiden salakuljetusta tulee esiintymän jatkossa. Sen määrä on murto-osa nykyisin vankilassa poltetuista savukkeista ja samalla sen aiheuttamat lieveilmiöt vähäisiä.